

ארכיון יד ושם
YAD VASHEM ARCHIVES

RECORD GROUP:

0.3

חטיבה:

עדויות יד ושם

Yad Vashem

Testimonies

FILE NUMBER:

4354

מספר תיק:

NUMBER OF PAGES:

מספר עמודים:

ORIGINAL ARCHIVE:

ארכיון מוצא:

ORIGINAL FILE
NUMBER:

סימול מקורי:

INVENTORY
NUMBER:

מספר נכנסות:

PREVIOUS FILE
NUMBER:

סימול תיק
קודם:

1

עדות מספר: 03/7354

קלטת מספר: 033C/3028

שער העדות

השפה: עברית

הארץ: פולין

העד: אידה סיון תאריד, מקום וארץ לידה: 1927, בוריסלב (BORYSLAW), פולין

כתובת: קיבוץ אילון, ד.נ. גליל מערבי 22845

תוכן העדות:

החיים בבוריסלב לפני המלחמה; פלישת הרוסים והשפעתה על חיי המשפחה והקהילה; עם פרוץ המלחמה בין רוסיה לגרמניה, הפגזות על העיר, העשירה בבארות נפט; רצח המוני של יהודי העיר בגיא-ההריגה, על ידי העיר, ביניהם האח והאב של העד; גזירות, סגירת חנויות, התעללות באנשים ברחוב, גזירת זקנים של יהודים חרדים. התחמקות מאקציות, עד לכניסה לגיטו בוריסלב, באביב 1942; תאור החיים בגיטו; מגיפת טיפוס, רעב, דרכים להשגת מזון, הברחות מחוץ לגיטו, חיפוש אחר מזון; השגת ניירות מזוייפים ובריחה; תאור הפרידה מהאם ומהאח.

לבד בכפרים וביערות של פולין, עם ניירות אריים; הקושי למצוא מקום-מגורים, בגלל התנהגות עוינת; מאמצים להזדהות עם זהותה החדשה; עבודה במשק-בית במקומות שונים, לתקופות קצרות; הלשנה על-ידי יהודי; בריחה, התחמקות מגילוי זהותה היהודית; נדודים וחיפש מסתור; אפיזודות וסיפורים מתקופה זו; ב-1944, יחד עם פולנים צעירים, לעבודה בקולחוזים, בברית-המועצות; בשנת 1945, חזרה לפולין; חיפוש קרובים, הצטרפות לתנועת-נוער ציונית.

2

עליה ארצה ב-1949.

השלכות השואה והדגשת כוח-הרצון לחיות, שסייע לה להחזיק מעמד.

זמן הקלטה: ארבע וחצי שעות מס' עמודים: 73 מקום: קיבוץ אילון
תאריך: 9.6.1994 שם וחתימת המראיין: מרים אביעזר

הערות:

אין הגבלות על השימוש בחומר

אליזב (כ"ג) ס"ן
חתימת העד

כ"ג אבג"א!

ע"י המאמר במאגזין אבסולוט

אליזב (כ"ג) ס"ן

אידה סיון - שמות מקומות

Boryslaw - בוריסלאב

Drohobycz - דרכוביץ'

Sanok - סאנוק

Tarnopol - טרנופול

Zbaraz

Donbas

Dnepropetrovsk

Kiev - קייב

Berdichev - ברדיצ'ב

Waldenburg (branch of Gross-Rosen) - ואלדנבורג

ראיון עם אידה סיון-סוקולובסקי מקיבוץ איילון

מראיינת: מרים אביעזר

תאריך: 9 ליוני 1994

מדפיסה: אסנת בראל

ש. אידה, את נולדת בבוריסלאב (Boryslaw) שזה לא רחוק מלובוב. ספרי לנו על בית אבא ועל האוירה שבה גדלת, על החינוך שלך, ובכלל על הילדות שלך.

ת. קודם אני רוצה לספר על הצד של אמא. אמא נולדה בדרכוביץ' (Drohobycz), וגדלה בבית עני. ההורים שלה היו יותר אדוקים. היה להם דוכן למטפחות בשוק הראשי בדרכוביץ'. הסבא נסע לאמריקה וישב שם הרבה שנים. היה לו אח באמריקה והוא חי ממש עד הזמן האחרון. הוא מאד רצה להשאר באמריקה וסבתא לא הסכימה בשום אופן בגלל שמשפחתה מרוסיה, והיתה לה משפחה עניפה, ושום פנים ואופן לא הסכימה לנסוע לאמריקה. אחרי שנים רבות הסבא חזר לפולין כי היא לא הסכימה להצטרף אליו. נולדו להם שבעה ילדים, שלושה אחים וארבע אחיות. אמא התחתנה עם אבי, שהוא היה מהעיר בוריסלאב. זה היה כנראה שידוך, אני לא יודעת בדיוק.

הסבתא, מצד אבי, קראו לה גיטל רנד, היתה יהודיה מאד פעילה ומאד בעלת תושיה, היתה מאד עשירה. היו לה שמונה בתים בעיר. אני לא יודעת בדיוק, היא נפרדה מבעלה או שהוא מת, על כל פנים היא התחתנה עם סבי בשנים יותר מאוחרות. הילד היחיד שהיה לה, אבא שלי, היה מבעלה הראשון שקראו לו שאול רנד. אני הכרתי רק את הסבא החדש שקראו לו אייזיק בילט. הוא היה יהודי מאד מכווץ, ממשפחה אמידה, מבית טוב כמו שאומרים. מכיון שהיו לסבתא הרבה בתים אז רוב הבתים התחלקו בין קרובי משפחה עניים. אני עוד זוכרת שהיתה

אחות אחת שגרה ברחוב וולנקה. בבית ההוא ברחוב וולנקה, סבא אמר לי שאם אני אתחתן תהיה לי כבר דירה מוכנה בשבילי. אני הייתי בת שמונה והם כבר דאגו לי והוא אמר: אידה, לך יש את הבית הזה עם שלושה חדרים ומטבח, וזה שייך לך. ושם גרה אחות של סבתא עם משפחתה.

ש. מה היה שמך מהבית?

ת. אידה רנד, על שם הסבתא. היא, או שלא התחתנה או כן התחתנה, אני לא יודעת. לו קראו אייזיק בילט. הבילטים היו ידועים בעיר. יש עוד בילט אחד אפילו כאן בישראל. משפחה מאד ידועה בעיר. אבא היה בן יחיד. היה מאד משכיל. נסע לוינה ללמוד רפואה. הוא לא גמר דוקטורט כי אז בדיוק היה שפל כלכלי, אולי זה היה בשנת 1929, והוא לא גמר את הדוקטורט שלו וחזר הביתה. אמא גמרה בית ספר למסחר. היתה מאד משכילה. היא אהבה לקרוא את הרמב"ם, היתה יושבת ימים ולילות על הרמב"ם. אני זוכרת שהיא קראה את "כוכבים מציצים מרום" של קרונין, שאני לקחתי אותו אחר כך וקראתי. היא מאד אהבה לקרוא את הספרות הגרמנית, היא ידעה טוב גרמנית. ידענו גרמנית כולנו כי אבא דיבר גרמנית ואמא גם.

ש. באיזו שפה דיברתם בבית?

ת. אני רוצה עוד משהו להדגיש לפני התשובה לשאלה. אחות אחת של סבא גרה בשכנות לנו. אותה אחות עם הבנים הגיעה לארץ ישראל והם חיו כאן בתל-אביב (הם כבר מתו שניהם). לאחות של סבא היו שני בנים. אני כותבת עליהם הרבה, כי הם ממש עיצבו אותנו. הם היו שחקני תאטרון. הבן הצעיר היה כבר בן עשרים וכמה. הבן היותר מבוגר הגיע לארץ ישראל עם אשתו עם 'פועלי ציון'. הוא התחתן בפולין ובשנות השלושים המוקדמות הוא הגיע לארץ ישראל והשתקע פה. כאן נולדו לו שתי בנות, יש לו נכדים, זו משפחה עניפה בתל אביב.

הבית הזה היה בית משכיל. היו מתאספים בו שחקנים. אני אפילו זוכרת את השמות של אלה שהיו מנגנים. היתה תזמורת, היתה תפאורה, הם היו עושים הצגות למען היהדות המקומית של בוריסלאב. שיף מרדכי קראו לו, ולבחורה קראו לולה לנגשם. זה היה הנוער המובחר מבין הנוער היהודי. אני זוכרת שהיו כל ערב הצגות, הבית היה מלא עשן סיגריות והיתה אירה בהחלט בוהמית.

אנחנו היינו בבית שלושה ילדים ואני הייתי הקטנה. היו לי שני אחים. אח אחד פתאום התחיל לשחק גם כן, הוא היה מאד מוכשר. יש לי אפילו תמונה שרואים אותו עושה פרצופים. (זו הרוח שהחזיקה אותי אחר כך בשנות הבדידות הבאות). שלטנו בכל השפות; בגרמנית, בידיש, בפולנית ובאוקראינית. בהחלט השפות האלה עזרו לי להשאר בחיים.

בבית דיברנו יידיש ופולנית וגרמנית. כשאמא רצתה שלא נבין אז היא דיברה רוסית. צחקנו ממנה: מה את מדברת רוסית? את חושבת שאנחנו לא מבינים? היא דיברה גרמנית אז אמרתי: אמא תראי, את הספר הגוטי שלך אני קוראת ואת צוחקת ממני ורוצה שאני לא אבין. אני קראתי גם בגוטית. זה היה עולם רוחני עשיר.

אבא היה מאד מלומד. הוא ידע לעזור בלימודים. היינו לוקחים את המחברות שלו מהבוידן ועושים את השיעורים על פי העבודות שלו. היה לו כתב יד מאד יפה. אמא גם כן אהבה מאד לשיר שירים רוסיים ואוקראינים, היתה שרה יפה. היתה לנו חנות לבגדים. היא עבדה גם בחנות. היא היתה מאד חמודה. היינו יוצאים לתאטרון כי היו לנו כרטיסים בחינם ובכלל לא היתה בעיה. היינו מעורים במשפחות השכנים שלנו. היו שם ארבע חנויות בבית הזה. אלה חנויות גדולות ומפורסמות שהיו בעיר. היו חנויות של רסלר, שטראוזר, היתה חנות נעלים גדולה של קרוק, גראוליד, אחר כך היה ברנר שהיה לו בית

חרושת גדול. זה היה מרכז העיר, ליד הגשר שהוביל לשדירה הפולנית הראשית שקראו לה Kuszuszo, איפה שהיה בית הספר הפולני ואיפה שהיו עושים את כל החגיגות שלהם, היה שם אנדרטה לזכרו של החייל הפולני. זה היה ברחוב הראשי שהוביל לדרכוביץ'. במשך הזמן זה התפתח והתפתח עד שהגיע לדרכוביץ'. כמובן שהיינו במקום מרכזי והיינו חשופים לחיי התרבות בעיר ולכל משב רוח ברחוב.

ש. היהודים גרו באזור אחד או שהיו מפוזרים?

ת. היו מפוזרים אבל היו גם שכונות של גויים. היה רחוב Kadczawa איפה שגרו רק הגויים. שם היו לנו כל המכרים.

בבורסילאב היה בית ספר שנקרא 'תרבות'. היה בית ספר 'בית יעקב' שבו למדתי עד גיל שמונה והיה 'תלמוד תורה' שהבנים היו הולכים אליו והיה בית ספר לעברית. והיה בית ספר פולני. לא למדו שם, זה הכל היה תוספות של לימודים. היה גם 'חדר'. 'תלמוד תורה' זה היה בית ספר מיוחד. אחי הבכור הלך ל'תלמוד תורה', השני כבר הלך ל'שומר הצעיר' ובכלל התחיל להתכחש לכל הסיפור הזה. ואני למדתי ב'בית יעקב' יידישקייט. ל'שומר הצעיר' הלכתי בגלל אחי. ידעתי שאם אני אבוא לארץ ישראל אני אלך לקיבוץ. על הרבה דברים לא חשבנו, אבל קיבוץ... הלכתי ל'שומר הצעיר'.

האח הבכור היה פילוסוף ומאד הצטיין בפילוסופיה. מישהו פגש אותי וכשיצאנו ממאוטהאוזן ושאל אותי מה שלום אחי הפילוסוף. אמרתי לו: למה אתה שואל אותי איפה אחי? הוא אמר: מה, אנחנו היינו יחד במאוטהאוזן, את רוצה להגיד לי שהוא לא חי? אמרתי: עד כאן, אני לא יודעת. לא יודעת אם הוא היה במאוטהאוזן ולא יודעת איפה הוא היה. הוא אמר לי: אני מצטער מאד, סליחה. והסתלק, ולא ראיתי אותו יותר.

- ש. ככה שכולם הכירו אותו כפילוסוף, נכון?
- ת. כן. הוא אמר לי שמה שתי מלים. הוא אמר שהוא דיבר עם איזה גרמני ושאל אותו: מה אתם עושים? איך עם כזה שראה את ניטשה וראה את כל גדולי התורה שבעולם, מה אתם עושים? אז הוא אמר שהגרמני הזה הרג אותו בטח, כי מה פתאום יהודי מדבר שטויות כאלה. אני ידעתי שהוא היה פילוסוף, ידעתי שהוא היה הוגה דיעות, כי אני הרבה מהזה הבאתי גם בדרכי הנה.
- ש. מי בעצם השפיע הכי הרבה על החינוך שלך ועל האוריינטציה שלך הלאה.
- ת. אני אומרת לך שהיה לי עולם מכל הצדדים. ההורים היו משכילים, הדוד הזה היה בבוהמה וכבר ראיתי איך נראים חיי בוהמה. ולא ידעתי משהו אחר, לא ידעתי שהעולם הוא כל כך נבזה. אצלנו בבית למדו. היו מביאים ספרים טובים הביתה וכמובן שאנחנו גם הסתכלנו בהם וקראנו. אני זוכרת את סיפורי קרונין בגרמנית כאילו קראתי אותם עכשיו. פתחתי את הספר ואמרתי: אמא שלי סיפרה לי על הילדים בני האחד עשרה.
- היו בבוריסלאב הרבה עניים. אי אפשר להגיד שכולם היו במעמד של הסבתא שלי. אנחנו היינו ילדים רגילים, הלכנו לבית ספר, למדנו והתקדמנו. מעבר לכביש היה זגג זקן שהיו להם המון ילדים. כשהיינו מביאים את הצ'ולנט, היו לו כאחד עשר ילדים על התנור. כשבאו הרוסים, הם בינתיים גדלו, קבלו דירות, הוציאו אותם מהעוני ומהבתים האלה ונתנו להם אפשרות להתקדם.
- ש. הבית שלכם היה קצת מיוחד, נכון? אי אפשר לומר שכולם גרו בבית כל כך תוסס.

ת. כל כך הרבה חיי רוח לא היה בהרבה בתים.

סיפרתי לך על 'תלמוד תורה' ושהיתה יהדות מאד תוססת. בשבת בבוקר יכולת לראות את היהודים יוצאים עם סידורי התפילה, עם הפיאות וכו'. לא אגיד לך שאבא שלי היה אדוק. אבא שלי כבר היה אסימילרט. גם הסבא לא היה אדוק. היה לו זקנצ'יק כזה יפה, מודרני. מי שהיה אדוק זה סבא שלי מצד אמא. הם כיבדו את השבת וכו' אבל לא היו אדוקים.

ש. איזה חגים חגגתם בבית?

ת. חגגנו את החגים. אני זוכרת פסח. היינו נוסעים לסבא, היה לו בית גדול. הוא ישב על הספה עם קיטל כזה לבן, מסביב הילדים והנכדים. היה מאד יפה מסודר. היו מורידים את הכלים מהבוידן, היו כלים מיוחדים לפסח. היו הרבה דברי חרסינה. אני זוכרת שהשתמשו בזה ולא הצטרכו יותר מדי לנקות את הסירים. היו דברי חלב ודברי בשר לחוד, כמו בכל בית יהודי. השכנים שלנו, לעומת זה, הם היו יותר איקלימר. הם שיחקו בגדול את האריסטוקרטיה. הם נסעו בשבת והוא עישן בשבת, הכל בשביל לשחק כלפי חוץ. היתה לו חנות והוא רצה להחשב במעמד גבוה. נכון, זו באמת היתה שכונה כזאת במעמד גבוה. בכל השכונה גרה רק גויה אחת שגרה שם שנים רבות. היא ישבה בשקט. לעומת זה היתה משפחת קורסברג שהיתה להם חנות בדים וגיזרה. אנחנו היינו מאד מאד מיוחדים אתם. ידעו שאני כלה שלהם, כבר מגיל שמונה זה היה ידוע. ואני איחלתי לעצמי להיות כלה שלהם. זו היתה משפחה מאד מאד טובה. אני זוכרת שהבת שלהם היו לה חברים והם היו נוסעים לקרפטים להרים בחורף לגלוש על השלג. ובקיץ הם היו נוסעים למקום אחר שנקרא זקופנה ששם היו מבלים. זה היה הנוער. כשבאתי ארצה פגשתי את האחות הבכורה עם בעלה. בעלה עשה עסקים עם אח שלי, כשאח שלי כבר היה בן תשע עשרה ופתח לו עסק עצמאי. הם החליפו את

החנות לחנות הוטוניה שמוכרים בסיטונאות. הוא למד קצת את המקצוע. ללימודים הגבוהים הוא היה צריך עוד כסף, כדי לא להיות תלוי בהורים והוא בזכות עצמו יגיע ללימודים. הוא עשה אתו איזה עסקים, אני לא יודעת, גם ברילנטים או משהו. ידעתי שהם גם עוסקים בברילנטים. כשפגשתי אותו פה הוא חטף אותי הצידה ואמר: את הית צריכה להיות הכלה שלי. היתה להם תמונה של הבחור שהייתי צריך להתחתן אתו. כשראיתי את התמונה ופרצתי בבכי כל כך מר אז היא אמרה לי: את התמונה הזאת את לא מקבלת, אין דבר כזה, יש לך בעל, תעזבי שטויות.

ש. החברים שלך היו רק יהודים?

ת. לא, למדנו בבית הספר הפולני. בחור אחד הוא הכיר אותי ברכבת וצעק: יהודיה! ואני אז ראיתי בחלקיק של שניה שהבחור הזה הוא היה חבר של אחות של חברה שלי פולניה, והוא הלשין עלי שאני יהודיה, כי הוא הכיר אותי באופן אישי ולא יכולתי להגיד כבר כלום.

ש. כלומר, שהיתה לך חברה פולניה?

ת. כן. למדנו אז רק בנות בבית הספר הפולני, היו פולניות ויהודיות. כמובן שהיהודיות היו תמיד יותר דומיננטיות ועם היהודיות יותר שיחקנו, אבל גם עם הפולניות. בבית הספר העממי כשעוד היינו קטנות, הרי לא למדתי שם הרבה, הרי אני ילידת 1927 והייתי בת שתים עשרה כשפרצה המלחמה. אפילו שהיתה אנטישמיות בבית ספר, אבל עלינו זה עוד לא עבד.

ש. לאן אהבת ללכת אחרי בית הספר?

ת. לשחק בחצר. היתה חצר גדולה וכל הילדים היו באים לחצר והיינו משחקים בחבל ובכדור. היתה לי בת דודה, ואני עוד זוכרת, הבת דודה הזאת היתה מאד עשירה. היו להם ארבעים בארות נפט וזה היה

רכוש לא קטן. היה להם בית מאד גדול שאפשר היה לעלות ולרדת ולרוץ במדרגות. היא היתה צעירה ממני בשנה. הייתי רצה אליה. עד שיום אחד אמא אמרה לי: אידה, את לא הולכת אליה יותר. למה? אמא שאלה: למה את רצה אליה? אמרתי: את יודעת למה אמא - כי שם עומדת המשרתת ומגישה לנו, ושם עומד המשרת ומגיש לנו. ואצלנו לא מגישים משרתים. אני עוד זוכרת את זה. לא היו לנו משרתים, היתה רק עוזרת, ושם היו משרתים. מאד אהבתי את הרפרפות שלהם. אמרתי: אני לא רוצה לאכול רק את הרפרפות שלנו. הבת דודה לא התנגדה והייתי באה לשם. אמא לא ידעה מה קורה, כל פעם אני נעלמת וכל פעם לא רציתי להגיד מאיפה אני באה. אבל כשבאתי הביתה לא הייתי רעבה וזה שוב לא היה טוב. עד שאמרתי לה שאני הולכת לבת דודה. אז היא אמרה: את יודעת מה, אידה, את צריכה לאכול אצלנו בבית מה שיש, וזה לא יותר גרוע. נכון, אין רפרפות כמו בקולנוע. עד שנתנה לי להבין שאי אפשר. אני יכולה לבוא אליה מדי פעם. חוץ מזה היה לה חדר בובות מלא בובות, מלא צעצועים. באמת היה צריך להיות בשביל זה מיליונר. היום יש את זה, אבל פעם זה לא היה.

ש. היא התייחסה אליך כשווה?

ת. כן, הבת דודה לא התנגדה שאני אבוא. אבל אמא התנגדה. אמא אמרה שזה לא לכבודה. כאילו אני באה לאכול אצל הדודה. היא אמרה: לנו לא חסר אוכל. אבל יש גבול. והם היו יוצאים לשווצריה ומי יודע כמה מיליונים השאירו בשווצריה. אבל הם לא נשארו בחיים, זה לא עזר שום דבר. מי שלא ברח קודם אז נתקע וגמרנו.

ש. את היית באיזו תנועת נוער?

ת. לא, אני הייתי ב'בית יעקב' של הבנות. בת דודה אחרת רצתה להכניס אותי לתנועה. אני זוכרת, הייתי בת אחת עשרה, אמרתי שלפני זה אני אלך לראות איפה אח שלי נמצא. היא רצתה להכניס אותי ל'גורדוניה'.